

A KIVONULÁS TÖRTÉNETÉT IDÉN IS ELMESÉLTÜK

BETÖRÉS

„A hivatlan látogatók néhány percet töltöttek az épületben, sajnos ez eleendő volt számukra, hogy a házban működő cukrászda műhelyéből...”

2

PÉSZAH

„...áldások kíséretében elfogyasztottuk a hagyományos étkeket. A macszgombócós leves, a pulykasült és a macsz torta után folytatódott...”

3

VÁNDORKIÁLLÍTÁS

„A mai kor embere, a leginkább szerintem az értékeremtés, kitarás, tudatosság, tudásvágy fogalmait gondolhatja végig...”

6

Nyitott kapuk napja

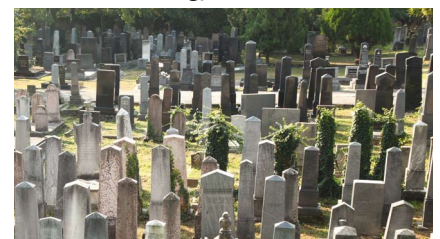
Május 4-én vasárnap, a Komáromi Zsidó Hitközség ismét csatlakozik a Komáromi Napok rendezvénysorozathoz. Idén a felújított zsinagógába várjuk az érdeklődőket 15 és 17 óra között. A hozzánk látogatók megismerhetik az épület történetét, betekintést nyernek a zsinagógai építészet rejtelseibe. A két város közös ünnepének teljes programkínálata itt érhető el: <https://www.komarominapok.sk/>

Kiállításbúcsúztató

Április 29-én, kedden 17 órakor búcsúzik Miriam Neiger-Fleischmann festőművész Be-tük a tűzből című tárlata a dél-komáromi Brigetio Öröksége Látogatóközpontban. A Gyöke-rek és gyümölcsök – Komárom és Jeruzsálem között rendezvényen Bajcsi Ildikó történész beszélget majd az alkotóval. Közreműködik Gál László és Molnár Gál Júlia. A Klapka György Múzeum minden érdeklődőt vár a programra!

Kilenc koffer a Jókai Színházban

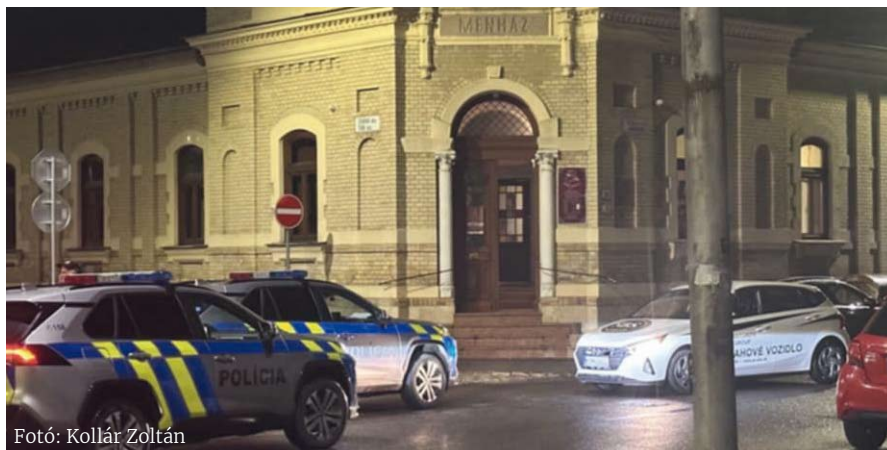
A Komáromi Zsidó Hitközség szervezésében **2025. május 26-án, hétfőn 18:00-tól** a komáromi születésű Zsolt Béla műve, a Kilenc koffer tekinthető meg a Komáromi Jókai Színház Vasmacska Stúdiójában. A belépés díjtalan, de előzetes regisztrációhoz kötött. Jelentkezni május 15-ig lehet a kile@menhaz.sk címen.

Betörés a Menházban

Április elején, este tízkor, két, az Eötvös utcán sétáló személy hatolt be a Menház épületébe. Megrongálták a kaput és több beltéri ajtót. A hivatlan látogatók néhány percet töltöttek az épületben, sajnos ez elegendő volt számukra, hogy a házban működő cukrászda műhelyéből értékeket vigyenek magukkal. A megszólaló riasztó jelzésére tíz percen belül a helyszínre ért a biztonsági szolgálat, de ekkora már távoztak az elkövetők. A kamerafelvételek alapján a dél-komáromi vasútállomáson fogták el őket. A magyar hatóságok átadtak szlovák kollégáinknak a bűnelkövetőket. A hitközség vezetése elemezte a váratlan helyzetet és lépéseket tett a Menház védelmének megerősítése érdekében.

PA

Fotó: Kollár Zoltán

Amerikai kutató járt nálunk

Április 13-án, a széder este előtt látogatta meg a hitközséget **dr. Amy Carney** (Pennsylvania State University), aki jelenleg Fulbright-ösztöndíjasként Bécsben végez kutatásokat a komáromi kötődésű Fried családdal kapcsolatban. A szakember felkeresi azokat a településeket, ahol Friedék több-kevesebb időt töltöttek az évszázadok során. A Menházban programkoordinátorunk, dr. Paszternák András kalauzolta vendégünket, aki megtekintette a zsinagógát, a Schnitzer Ármin Mikromúzeumot, illetve archívumunk kutatási témájával kapcsolatos emlékeit. Amy velünk maradt a közösségi széder estére is, köszönjük a látogatását!

Kérjük a támogatását!

Kedves Olvasónk! Kérjük, lehetősége szerint támogassa a Komáromi Zsidó Hitközség programjait, a HH megjelenését, épületeink, temetőnk felújítását.

Belföldi átutalás Szlovákiából:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Nemzetközi átutalás külföldről:

Cím: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Bankunk címe: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Faliújság rövid hírek

A KZSH-t, a Shalom klubot és a HH-t MUDr. Daniela Hanzlíková, MUDr. Balázs Ferenc, Jakabovits Dezső (Győr), Gárdos házaspár (Budapest) és anonimításukat kérő adományozók támogatták. Köszönjük!

Közösségünket megkereste a Szlovákiai Zsidó Fiatalok Uniója, terveik szerint hamarosan látogatást tesznek Komáromban.

A Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetsége vezetősége április 2-án a nemrég felújított szenci zsinagógában tartotta ülését, melyen Pasternák Antal elnök képviselte a Komáromi Zsidó Hitközséget. Az ülésen elfogadták a 2024. évi beszámolót és a 2025. évi költségvetést. Szó volt a hitközségek finanszírozásáról. Megválasztották a Holokauszt Dokumentációs Központ (DSH) és az EZRA Alapítvány új kuratóriumát.

A központi szövetség kérésére, az egyes hitközségek legalább 1500 EUR támogatást biztosítanak a nyári Maccabi játékokra kiutazó szlovákiai küldöttség kiadásainak fedezésére. Közösségünk elutalta a hozzájárulást.

Pészach előtt minden hittestvérünkhöz eljutott az ünnepi macesz, liszt és bor.

Folyamatosan készítjük újabb támogatási kérelmeinket. Reméljük, hogy sikeres pályázataink lehetővé teszik majd a közösségi programok további fejlesztését.

Támogatóink / naši sponzori:

**KULT
MINOR**

FOND NA PODPORU KULTÚRY NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

„Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín“

Hitközségi Híradó – a Komáromi Zsidó Hitközség lapja, alapítva 5756-ban (1996), **főszerkesztő:** Paszternák Tamás (tamas.paszternak@menhaz.sk), Paszternák András (andras.paszternak@menhaz.sk), **munkatársak:** Saláth Magda, Mgr. Piczek Ferenc, **tördelőszerkesztő:** Saláth Richárd, **olvasószerkesztő:** Paszternákné Kertész Zsuzsanna (Komárom), Katarína Potoková (Nitra), **nyomtatás:** Nec-arte Kft., Komárom, a **KZSH címe:** Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail:** kile@menhaz.sk, tel.: 00421/35/7725-355. **Regisztrációs szám:** EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO:** 34073400. Alapítva 5756-ban. **Lapunk Önnek készült, kérjük ne dobja el!**

Széder este Komáromban

Április 13-án, az ünnep második napján gyűltünk össze a Menházban, hogy a széder este keretében közösen meséljük el az egyiptomi kivonulás történetét. Pészah ünneplése a zsinagógában kezdődött, az előimádkozó, majd az este levezetője idén is Riszovannij Mihály volt.

Az esti imát követően a Wallenstein Zoltán terem terített asztalai mellett foglaltunk helyet, hogy a Hagadából követve felidézzük őseink megmenekülését a fáraó országából. A szédertálak a kóser vacsorával együtt Budapestről érkeztek. Megtanultuk, mi minden van a tálon, áldások kíséretében elfogyasztottuk a hagyományos étkeket. A macesz-

gombócos leves, a pulykasült és a macesz-torta után folytatódott a történetmesélés.

PA

Diákok a Menházban

A Selye János Egyetem harmadéves történelem szakos hallgatói látogattak el a Komáromi Zsidó Hitközségbe április 1-jén Simon Attila tanszékvezetővel. A csapat először az Aranyember utcai temetőt kereste fel, ahol a temetkezési szokásainkról és a jeles sírokról hallottak az egyetemisták. A Menházban

a komáromi zsidóság történetével és jelenével ismerkedtek a jelenlévők.

Április 3-án a komáromi Gépipari és Elektrotechnikai Szakközépiskola kollégiumának diákjai keresték fel hitközségünket, Bartha Renáta vezetésével. A fiatalok a város egyházait térképezik fel egy projekt keretében. Az érdeklődők megtekintették a zsinagógát és a Schnitzer Ármin Mikromúzeumot.

Vendégeinket Paszternákné Kertész Zsuzsanna és Pasternák Antal kalauzolta. Számos kérdés hangzott el a látogatók részéről, ezeket igyekeztek megválaszolni.

PZs

Hitközségi Híradó 30

Jövő nyáron ünnepeljük a Hitközségi Híradó kiadásának harmincadik évfordulóját. Az 1996-tól megjelenő közösségi újságunk jeles jubileuma alkalmából a tervek szerint júniustól egy éven keresztül visszatekintünk a lap elmúlt évtizedeire. Arra biztatjuk olvasóinkat, hogy osszák meg velünk emlékeiket, élményeiket a Komáromi Zsidó Hitközség havilapjával kapcsolatban! A megjelentethető visszaemlékezéseiket, történeteiket, cikkeiket a kile@menhaz.sk címre várjuk.

Holokauszt emléknapi Győrben

Fotó: Wikipedia

Április 16-án, a Holokauszt magyarországi emléknapiján a győri zsinagóga adott otthont a Mensch Alapítvány rendezvényének, melyen iskolai csapatok rövid videókkal idézték fel a Vészkorszak történeteit. A filmek a közterületeken elhelyezett botlatókövekhez kapcsolódtak. Megtiszteltetés volt számunkra, hogy a komáromi J. A. Komenský Alapiskola diákjai is elküldték Hová vezetnek a kövek? című dokumentumfilmjük rövidített változatát a pályázatra. Versenyen kívül, elsőként vetítették le a Ján Makovnik tanár úr csapata által készített emlékezést. A közönség ezenkívül további három alkotást láthatott. A megható emlékműsoron dalok, versek, visszaemlékezések hangzottak el. A helyi hitközségen kívül az érsekújvári, a dunaszerdahelyi és a komáromi közösség is képviseltette magát.

PZs

Sztechlo Gábor nyomában...

Interjú Fritz-Beke Évával

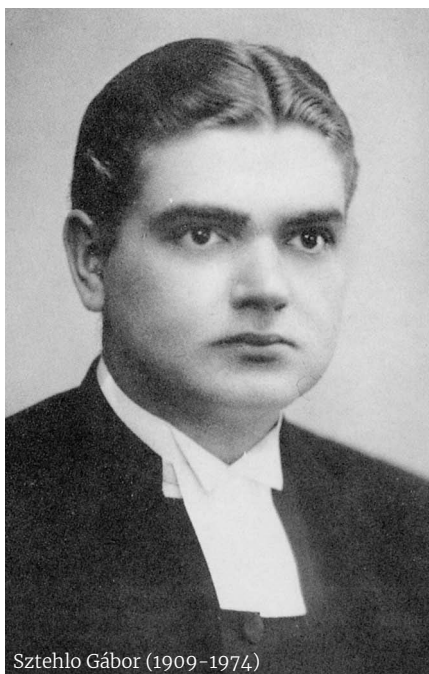
Fritz-Beke Éva vagyok, és 2019-től a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház lapjának – Kálvinista Szemle ill. Kalvinske hlasy – szerkesztőségében dolgozom. A gimnáziumi érettségi után az egészségügyben dolgoztam 2009-ig, miközben munka mellett lettem az egészségügyi szakérettségit. 2001-től a komáromi Calvin János Teológiai Akadémia hitoktatói szakán tanultam, majd 2004-től Selye János Egyetem Református Teológiai Karán folytattam tanulmányaimat levelező tagozaton, és 2009-ben lediplomáztam, 2012-ben pedig megszereztem a PhD. tudományos fokozatot.

Doktori tanulmányaim idején kezdtem el részletesebben foglalkozni a komáromi zsidóság történetével, milyen volt a komáromi zsidóság élete az első világháború idején, milyen változások történtek 1914 – 2014 között, majd foglalkoztam Pap Gábor komáromi lelkész, szuperintendens (püspök) és Schnitzer Ármin rabbi kapcsolatával, legutóbb 2024. december 13-án tartottam egy előadást a komáromi reformátusok és zsidóság kapcsolatáról az Impulzus Társulás által rendezett: Regionális alternatívák - társadalmi szerepek. Komárom és környéke a 19. századtól napjainkig c. konferencián.

A napokban Sztechlo Gábor evangélikus lelkész felvidéki gyökereiről tart előadást a dél-komáromi Brigetio Öröksége Látogatóközpontban. Miért fontos a mai kor emberének Sztechlo Gábort ismernie?

Először a néhai Sztechlo János erdőmérnök nevével, illetve fiai részére, a Dobsináról (Dobšiná) készített albumokkal találkoztam, ezek révén kapcsolatba kerültem a jelenleg Érden élő Schermann Ákossal. Ismeretségünk elején kiderült, hogy felmenői között számos evangélikus lelkész található, többek között nagyapja Sztechlo Gerő is, aki besztercebányai lelképásztor volt, sőt a magyarországi, kiváltképpen zsidómentő tevékenységéről ismert Sztechlo Gáborhoz is rokoni szálak fűzik őt. Beszélgetéseink során ismeretessé vált, hogy nagyapján kívül a 17. századig visszamenően, szinte mindegyik nemzedék sarjai között találunk legalább egy evangélikus prédikátort. Ez adta számomra az ötletet, hogy fel kellene deríteni ezeket az ősokeket, ugyanis 2024-ben a holokauszt 80. évfordulója kapcsán több újságcikk is megjelent a magyarországi Evangélikus Élet c. folyóiratban Sztechlo Gá-

borról, munkásságáról, míg a neves ősböről alig esett szó. A lelkészdinasztia Mathias Stehlo felsősajói rektorral kezdődik, aki az évek során felsősajói (Vyšná Slaná) és rédei (Rejdová) lutheránus gyülekezet prédikátora lett. Az ő leszármazottjai pedig a mai Szlovákia területén kívül – közelebről Gömörben, valamint Besztercebányán és Eperjesen – a mai Szerbia területén Petróczön (Petrovac) illetve a magyarországi Pilis nevű településen szolgálták az ottani szlovák ajkú evangélikus híveket. Magyarországra, pontosabban Budára Sztechlo Gábor dédapjának Andrásnak révén került a család.

Sztechlo Gábor (1909-1974)

Előadásomban elsősorban ezekre a gyökerekre szeretnék rávilágítani: bemutatni az egyes korokban szolgáló, mindenkor a hívek érdekeit előnyben részesítő lelképásztorokat, kiknek méltó utóda volt Sztechlo Gábor, a második világháború utolsó két évében mintegy 2000 zsidót megmentő evangélikus lelkész. Neve különösen Magyarországon cseng ismerősen. Embermentő munkássága nagy jelentőséggel bír napjainkban is. Viszont a hajdanán megmentett gyermekek, fiatalok mára bizony 80 – 90 év körüliek, és lassan mindegyikük rálép a minden élőkhöz útjára. Mi, a háború utáni nemzedék, már el sem tudjuk képzelni, miken mentek keresztül az akkori emberek. Csak szüleink, nagyszüleink elbeszéléséből, történelemkönyvekből, filmekből ismerjük az akkori történések 1-1 szegmensét. Ezért fontos, hogy mai kor embere ismerje meg azoknak a nevéit, így Sztechlo Gá-

borét is, akik naponta életveszéllyel néztek szembe, nem tétováztak, csak tették dolgukat, hogy bajba jutott, üldözött embertársaikon segíthessenek.

Hatással voltak Sztechlo zsidómentő tevékenységére a felvidéki gyökerek?

Bátran kijelenthetjük, hogy Sztechlo Gábor génjeiben hordozta az embertársain való segítségnyújtás készséget, a közügyet szolgáló szolgálatát. Ha csak dédapja – Sztechlo András – 13 éven át tartó dobsinai szolgálati idejét vesszük górcső alá, láthatjuk, hogy ő sem tétlenkedett: óvodát és népiskolát alapított, olvasókört szervezett, és a tűzvész után egy kereszthajóval bővítette a dobsinai evangélikus templomot. Felmenői között a már említett lelkészekon kívül találunk gályarab prédikátort, szabadságharcost, jogászt stb., akikben égett az igazság után vágy, segítettek a bajba jutottakon, kiálltak az elnyomottakért.

Sedivy László nyitrai református lelkész meghurcoltatásával is foglalkozott. Mikor történt ez az esemény, és mi váltotta ki a lelkész bebörtönzését?

Sedivy Lászlót 1897 februárjában iktatták be az egy évvel korábban megalakult Nyitrai Missziói Egyház lelkészi szolgálatába. A missziói gyülekezetnek elég nagy vonzáskörzete volt, így a lelkész feladata volt azon települések látogatása, ahol reformátusok éltek. Az önálló szlovák állam kikiáltása után, 1938-ban is aktív szervezője volt a határon túl maradt ébenszlovákiai református gyülekezeteknek. A pozsonyi székhelyű Nemzeti Emlékezet Intézetében (Ústav Pamäti Národa) található az az ötvennégy oldalas iratgyűjtemény, melyben 1939-től 1943-ig terjedő időszakból származó feljegyzéseket olvashatunk a nyitrai lelkészről. Mint megbízhatatlan személyt, rendőri megfigyelés alá vonták 1939-ben. Az első ok az volt, hogy a parókiáról kihallatszott a rádióban szóló magyar himnusz. A következő ok pedig a zsidók megkeresztelése volt.

1938-ban – amikor az akkori szlovákiai zsidó lakosság nem érezte magát biztonságban – kezdődtek meg a kikeresztelkedések. A nyitrai református gyülekezet anyakönyvében 1938-ban még csak két ilyen bejegyzést találunk. 1939-ben már tizenhatet és ugyanennyit egy évvel később is, 1941-ben pedig huszonháromat. Négy év alatt Sedivy összesen ötvenkilenc zsidó személyt keresztelt meg. Azonban, amikor 1942 elején számyra kapott a hír, hogy aki március végéig kereszténnyé lesz, az mentesül minden zsidóságot érintő előírás alól, tömegesen keresték fel áttérési szándékkal a református parókiákat, többek között Sedivy Lászlót is.

Folytatás a következő oldalon.

Sztehlo Gábor szobra a budapesti Deák téren

Folytatás az előző oldalról.

A lelkész eleget tett a kéréseknek, és ennek hamar híre ment: A Grenzbote a Szlovákiában élő németek újságából /a Német Párt hivatalos orgánuma/ és a Gardista, az első Szlovák Köztársaság fasiszta félkatonai szervezetének, a Hlinka-gárdának hivatalos, akkoriban nagyon népszerű lapja nem hagyta szó nélkül ezeket az eseményeket. Támadták Sedivy – egyrészt nyereszkeséssel, másrészt pedig Nyitra elmagyarosításával vádolták, úgy vélték, hogy a reformátussá lett zsidó személyekkel nőtt a nyitrai magyarság száma.

1942. augusztus 27-én délután Sedivyval azal az indokkal tartóztatták le, hogy jogtalanul keresztelt zsidókat, és azonnali hatállyal az ilvai gyűjtőtáborba szállították. A fennmaradt kihallgatási jegyzőkönyv szerint 217 zsidó személyt keresztelt meg (a fent említett újságoknak 717 személyről volt tudomásuk). A kihallgatási jegyzőkönyv tanúsága szerint Sedivy a zsidókat emberbaráti szeretetből keresztelte meg, nem pedig nyereszkesedés céljából, de mindenféle adományt elfogadott ennek érdekében.

A keresztességgel járó adakozásokból, illetve az adminisztrációs költségekkel származó bevétellel a Sedivy pontosan el tudott számolni: az összeg egy részéből harangot vettek a templom tornyába, bizonyos összeget egyházi célokra használtak fel. Fel sem merült benne, hogy sértené a közvéleményt, hiszen római katolikus plébános is ugyanúgy keresztelt meg zsidókat, mint ő.

Hogy mi lett ezeknek a megkeresztelt embereknek a sorsa? Azt sajnos nem tudni, mivel a nyitraivánci állami levéltár feljegyzései között található az az irat, melyben az állami szervek a lelkészeketől kérték a megkeresztelt zsidók listáját, mivel kivétel nélkül deportálni kell a zsidókat, függetlenül attól, hogy ártértek-e a keresztyén hitre vagy sem...

Hogy végződött Sedivy László története?

1942. november 25-én a hivatalos feljegyzések szerint szabadon bocsátották. Ezt

Acsay Lajos a gyülekezet akkor gondnoka is feljegyezte. Viszont a lelkész hitvese még 1942 decemberében is kérvényekben könyörög idős férje szabadlábra helyezése érdekében. Hogy a házaspár miért nem találkozott 1942 novemberében – a fennmaradt iratokból nem derül ki. Az viszont tény, hogy a több, mint 70 éves lelképásztort testileg, lelkileg megviselte a gyűjtőtáborban töltött 3 hónap. Utolsó, több napon át tartó, igehirdetésekkel, úrvacsora-osztással egybekötött körútját 1944 pünkösdjén tette meg Sedivy László, és még az év júniusában elhunyt. Földi maradványait a nyitrai temetőben helyezték nyugalomra.

2012. augusztus 3-án Raul Wallenberg születésének centenáriuma, az emberséges magatartásáért, az üldözött zsidó származású honfitársainak védelmezéséért, mentéséért posztumusz Helytállásért oklevelet kapott, melyet, élő rokona nem lévén a nyitrai református lelképásztor, Ficzer Tamás vett át. Ez oklevél azóta is a nyitrai református templomban emlékezteti az ott lévőket egykori zsidómentő, hitvalló lelkészükre, Sedivy Lászlóra.

Idén novemberben lesz 10 éve, hogy a komáromi Limes Galériában egy kiállítás keretén belül bemutatta Pap Gábor református szuperintendens munkásságát, beleértve a helyi rabbival Schnitzer Árminnal ápolt barátságát. A kutatás során fókuszba kerültek a helyi zsidósággal kapcsolatos vonatkozások?

Igen, mivel úgy a helyi zsidó hitközség, mint a református gyülekezet feljegyzéseiben olvashatunk Schnitzer Ármin rabbi és Pap Gábor lelkész, szuperintendens barátságáról. A gyülekezet tulajdonában lévő emléklap szerint a 1893. február 26-án, a Komáromi Zsidó Hitközség mellett működő Gemilud Chaszodim (szeretet gyakorlása egyesület) a fennállásának 25. évfordulója alkalmából dísztaggá fogadta Pap Gábort. Az oklevél részletezi a lelkész-püspök érdemeit: mi szerint a 1882-ben a történelem folyamán ismételtelen feltámadó antiszemita kedélyek csillapítása érdekében Pap Gábor az Eszter könyve alapján készített igehirdetésekkkel mutatott rá arra, hogy mi vár azokra, akik ártatlanokat vádolnak. Az oklevél tanúsága szerint Pap Gábor püspöki körlevélben szólította fel a református lelkészeket, hogy a szószékéről – igehirdetéseikkel – törekedjenek a mindenütt fellángoló antiszemita csillapítására, majd az Oroszországból menekülő üldözött zsidók megsegítésére felhívást intézett a Komáromi Lapok hasábjain keresztül. Pap Gábor temetésén a hitközség vezetősege hivatalból is megjelent.

Vannak további tervei a jelenlegi kutatásokkal kapcsolatban?

A fentebb említett igehirdetés-sorozatnak, és az 1882-es körlevélnek eddig még nem sikerült nyomára bukkanni – tehát az még várat magára. 2023-tól néhányan rendezzük a komáromi református gyülekezet iratait, még reménykedem benne, hátha előkerül valami. Pap Gábor halálának 130. évfordulója lesz idén ősszel. Az ezzel kapcsolatos megemlékezésre készülök, amelyet szülőfalujában Vilonyán terveznek!

PT-PA

A dobsinai evangélikus templom

Vándorkiállítás Bécsben Tevan Ildikóval beszélgettünk

Tevan Ildikó a Tevan Alapítvány elnöke vagyok. 2006-ban alapította Édesapám az alapítványt s azóta töretlenül próbálom ápolni a Tevan Nyomda és Család kulturális örökségét. Mérnök és informatika tanárként fontosnak tartom, hogy a kiállításom és a hozzá tartozó múzeumpedagógiai foglalkozások a mai kornak megfelelően interaktívak legyenek. Férjem némettanár, három gyermekem és hat unokám van.

A napokban Bécsben láthatják az érdeklődők A Tevan család nyomdai és kulturális öröksége című tárlatot, melynek egy korábbi változata a Komáromban is járt

évekkel ezelőtt. Miként jött létre a vándorkiállítás, merre vezetett az útja eddig?

A Tevan interaktív vándorkiállítást – mely Komáromban is volt – 52 helyszínen mutattam be, melynek a sajátossága az interaktivitáson kívül a múzeumpedagógiai foglalkozások. Az első kiállítás 2008-ban a Nyugat kiadásának 100. évfordulóján került bemutatásra, mivel a Tevan Nyomda és Kiadóvállalat több nyugatos író könyvét nyomtatta és adta ki.

A kiállítás többszöri szét- és összeszerelése után úgy döntöttem, hogy egy állandó helyszínt kell keresnem. Így választásom a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumra esett. 2019. májusában egy nagyszabású Kolozsváry-Tevan kiállítást nyitottak meg műtárgyakkal együtt, mely fél év múlva sajnos a múzeum raktárába került. A Tevan interaktív kiállítás anyagát a raktárból kölcsönkértem és most a békéscsabai Új Zsinagógában tekinthető meg. Ez idő alatt a Békés-Megyei Könyvtárral közösen létrehoztunk egy roll-upos Tevan Kiállítást, melyet már 15 helyszínen tudtam bemutatni. A vándorkiállítás helyszínei között nagyon szerettem volna a mostani bécsi lehetőséget, mivel Tevan Andor a Tevan családtörténet szerint, úgy tudott megmenekülni a munkaszolgálatól, hogy Bécsben munkaszolgálatosként dolgozva a bécsi polgárok segítettek neki, majd a kórházban tudott maradni, amikor a százada továbbment.

Emiatt és a német származású nagymamám miatt szeretnék német nyelven is bemutatkozni a kiállítással. Nagymamám és Nagypapám Lipcsében az Iparművészeti Egyetemen ismerkedett meg.

Mit tanulhat a mai kor embere a Tevan család történetéből? Milyenek a látogatói visszajelzések?

A mai kor embere a leginkább szerintem az értékteremtés, kitartás, tudatosság, tudásvágy fogalmait gondolhatja végig a nyomda és a családtörténet alapján. Természetesen lehet még más olyan dologra is gondolni, mint annak a tényleges mivolta, hogy a Gutenberg galaxis leáldozóban van. Ez ellen sokan sok jót megtesznek avval, hogy a könyveket a papíralapú médiát előnyben részesítik az internettel szemben és ezt reklámozzák. Sajnos a fiatalok körében egyre jobban csak az okos telefonon elérhető tartalmak hódítanak, azon belül a posztok, blogok illetve az internetes hírek olvasását részesítik előnyben.

Változott-e a tárlat, a hozzá kapcsolódó program a „vándorút” alatt?

A tárlat változott az installáció hordozóban is és sajnos abban, hogy már nagy infópultokat nem tudok szállítani a kiállítással. Viszont egy-két műtárgyat még bemutatok Bécsben is és lesz múzeumpedagógiai foglalkozás.

Vannak-e további célállomások, tervek a jövőre nézve?

A legnagyobb tervem, ha így kifejezhetem magamat az, hogy Bécsben, Lipcsében és más német nyelvű helyszínen bemutathassam a kiállításomat.

PA-PT

Múltunk öröksége Litomericzky Nándor gyűjtéséből

Seress Rezső Budapesten

„A „Hiába van palotád Budán“ szerzője palotának becézett villácskát akar vásárolni Budán. A komáromi Seress Rezső karrierje. Komárom, október 8. Egy meghívót hozott Pestről a posta:

„Magyar szerzők slágerdelutánja október 19-én a Zeneakadémián”. A magyar szerzők: Kamjonkay Steve, Kósa József, Malcsiner Béla, Nádor József, Seress Rezső és Vértes Henrik. a Szóval a meghívóból is láthatjuk: komáromi Seress Rezső már szintén a pesti „sláger” komponisták közé arrivált, számít a „brancsban”. Pár évvel ezelőtt a „Kis Seress” még Komáromban rózta az utcákat,

azaz egy-két barátja, akik szeretve vették körül, csodálkozva és érdeklődve hallgatták Seress Rezső zenéjét és leginkább azt, hogy milyen tehetséges vénával, bőséggel ontotta magából az eredetnél eredetibb melódiákat. Seress Rezső rendületlenül hitte, hogy egyszer felvirrad az ő napja is, mely első nagy sikerű s a magyar műdalban forradalmat hozó szerzeménye: a „Még egy éjszaka” óta lehenyatlani látszott Csak csöndben s művészi eszközökkel dolgozott, úgyhogy szülővárosa, ahonnan a sors már gyermekkorától elszólitotta, lassanként szívébe zárta és megszerette őt.

Folytatás a következő oldalon.

Fotó: Wikipédia

DR. ORNA
MONDSCHIN

Löwinger Mancsi szakácskönyvéből Pészah utáni tippek

Az izraeli szupermarketekben évről évre több kóser pészahi ételkészítést találunk. Az ünnep előtti bevásárlás könnyebb és csábítóbb. Már vannak pészahi levestészták, levesporok, sütemények, kekszek, lisztfélék, zsemlék és sok más ízletes áru, amelyeknek külön örülnek azok, akiknek gluténmentes diétát kell tartaniuk. A legtöbb háztartásban macesz, maceszliszt és krumpliliszt mindig marad az ünnep után.

Hogyan lehet hasznosan és ízletesen felhasználni a maradékokat? Ezek a tippek jók az év minden napjára. A statisztikák szerint az emberek nagy mennyiségű ételt dobnak ki. Nem azért, mert elromlott, hanem azért, mert a mai bőséges nyugati, de nem csak nyugati államokban a lakosok könnyebben hajtanak ki mindent, amit megunnak. Ebben a statisztikában benne van a hihetetlen mennyiségű étel, amely a szemétkerül.

Ez nem csak erkölcsi probléma, hanem ökológiai kár is. Sok csomagolási anyag, kartonok, üvegek és konzervek a szemétkerülnek, és nem az újrafeldolgozásra. Ha kevesebb ételt veszünk és készítünk, akkor kevesebb a csomagolóanyag. Így könnyebben védjük meg a mai és a jövő generációinak életét. Az újságban megjelent egy cikk, amelyben a tudósok figyelmeztetik az emberiséget a globális felmelegedés következményeire.

Visszatérve a maceszra és a maceszlisztre, az első tanács az, hogy pészah után

is elkészíthetjük az ünnep hagyományos ételait. Természetesen a recepteken lehet változtatni. Az ünnep után keverhetjük a

pészahi a nem pészahi alapanyagokat. Érdemes kreatívnak lenni, így gazdagabb lesz a családi étlap.

A rántott húst prézlivel készítjük, ha maradt maceszliszt, össze lehet keverni a prézlivel, és senki sem fogja tudni. Még egy hasonló trükk: ha maradt pészahi sós pereg vagy bamba, meg lehet darálni és összekeverni a prézlivel, és így kisütni a húst.

Pészahkor szokás rántottába beletörni maceszdarabokat és így kisütni. Pészah

után a maceszdarabokat tálalás előtt bele lehet aprítani olyan levesekbe, amelyeket nem ettünk a kovásztalan napokon. Például a bab- vagy borsólevesekbe is tehetünk maceszgombócot. Aki reggelire zabpehelykását eszik, amely nagyon ajánlott legalább háromszor egy héten, összekeverheti a zabpehelyt apróra tört maceszsal. Ez egy kicsit hasonlít a kedvelt maceszos kávéra. A fásírt készítésénél a zsemle helyett lehet maceszlisztet tenni, vagy keverni az áztatott zsemlével. A pészahi süteményekhez krumplilisztet használunk. Ha maradt krumpliliszt, mindig lehet keverni a rendes liszttel.

Pészah utáni kekszek

Hozzávalók: 1 pohár liszt, 1 pohár burgonyaliszt, 3 evőkanál méz vagy datolyaméz, 2 tojás, 1 kiskanál vaníliaesszencia, 1/3 pohár olaj.

Elkészítés: Minden hozzávalót összekeverünk. Kis gombócokat készítünk, és előmelegített, 180 fokos sütőben 15 percig sütjük.

Könnýű, ízletes vacsora

Elkészítés: Reszeljük le 4 darab krumplit és 1 darab hagymát! Tegyük szűrőbe, hogy lecsepegjen. Összekeverünk 2 kanál lisztet 2 kanál krumpliliszttel és egy kis sütőporral. Hozzáadunk egy kis sót és borsot, 2 egész tojást és 1/2 pohár olajat. Lehet hozzáadni apróra vágott petrezselymet. Hozzáadjuk a reszelt hagymás krumplit. Tűzálló tálban, előmelegített sütőben 50 percig sütjük. Tálaljuk tejjel vagy joghurttal és friss zöldségsalátával.

Jó étvágyat!

Folytatás az előző oldalról.

Seress Rezső aztán tavaly újra itt hagyott bennünket. S azóta a „kis Seress“ nagy utat tett meg felfelé ívelő pályáján, amivé lett, a pesti zene, a magyar tangózene első komponistája. Pedig csak két tangója jelent meg azóta: a „Hiába van palotád Budán“ és az „Engem még nem szeretett senki.“ Mind a kettő nemcsak országos, de világsikert hozott Seress Rezsőnek. Mind a két tangó 4-szer 6 ezres kiadást ért el és 4-szer 5 ezres gramfonkiadást A „kis Seress“ csekély 15 ezer pengőt keresett meg két tangójával A rossz nyelvek szerint a „Hiába van palotád Budán“ szerzője egy palotának becé-

zett villácskát szándékszik venni Budán... Aki figyelemmel kíséri a magyar rádiót, nem kerülheti el a figyelmét az, hogy majdnem minden nap hallhatja a Seress Rezső nevét. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy Seress Rezső ma Magyarország legkeresettebb szövegírója. Fuchs Szipi, Kola, Stepat, Garai, Eizemann, Nádor, Malcsiner és Vértes szóval a népszerűek csak az ő rendelésében kapnak szöveget zenéjükhöz és zenéjük a „Kis Seress“ költői szárnyain férkőzik a közönség lelkehez. Bizonyára Komáromban nagyon örülnek majd és büszkének lesznek arra, ha most megtudják Seress Rezső nagy és meggyőző sikereit,

s azt hiszem, jól cselekszem, ha városunk nevében az október 19-iki nagy budapesti debüjére elküldöm a jókívánságokat és a gratulációt. Meg kell még jegyeznem, hogy legutolsó hozzám intézett leveléből úgy értesülök, két világsikert aratott tangóját az Ufa megveszi egy hangosfilmjéhez. Seress Rezső lázas álmjai, melyeket az öreg komáromi sétatéren a múlt tavaszi éjszakákon olyan hévvel és életszerelmével, sok színnel mesélt nekem, ím valóra váltak és fényességbe vonták a „kis komáromi Seress“ szürke hangzású nevét... (eh)” (Komáromi Lapok, 51. évfolyam, 120. szám, 1930. 10. 09., 5. oldal).

Študenti v Menháze

Študenti tretieho ročníka odboru histórie Univerzity Jánoša Selyeho navštívili 1. apríla spolu s vedúcim katedry Attilom Simonom Židovskú náboženskú obec v Komárne. Skupina najprv navštívila cintorín v Uličke Zlatého muža, kde sa študenti oboznámili s našimi pohrebnými zvykmi a významnými hrobmi. V Menháze si vypočuli informácie o histórii a súčasnosti komárňanskej židovskej komunity.

Dňa 3. apríla navštívili našu komunitu študenti z internátu Strednej priemyselnej školy strojníckej a elektrotechnickej v Komárne pod vedením Renáty Bartha. Mladí

ľudia mapujú cirkvi mesta v rámci projektu. Navštívili synagógu a Mikromúzeum Armina Schnitzera. Našich hostí sprevádzali Zuzana Paszternák Kertész a Anton Pasternák. Žiaci im položili mnoho otázok, na ktoré sa snažili zodpovedať.

PZS

PA

Pokračovanie zo strany 4.

Ku každému rozlúštenému náhrobnému nápisu som plánovala napísať aspoň krátky príbeh, ktorý by sa zakladal na faktoch získaných z archívnych dokumentov. Napriek intenzívnemu pátraniu sa však nepodarilo nájsť informácie ku všetkým pochovaným. To však neznamená, že sa ešte nenájdu. Pátrala som v matrikách, okresných i krajských archívoch, v muzeálnych... mnohé rodiny sa takto podarilo zmapovať celkom podrobne. Iné zas vôbec. Avšak skúsenosti napovedajú, že sa časom môže niečo nové objaviť. Už sme boli svedkom dvoch odlišných archívnych dokumentov o jednej a tej istej osobe i toho, že po vydaní knihy mi zavolať z iného archívu, vraj našli časť štiavnických židovských dokumentov. A pred dvomi týždňami sa mi ozvala pravnúčka rodiny z nášho cintorína, ktorých stopy som už ďalej nedokázala vypátrať. Teším sa na blížiacu sa stretnutie s ňou. V knihe je aj jeden kriminálno- telenovelový príbeh, ku ktorému som sa dostala práve tak, že pán čítal moju druhú knihu a čosi ho prinútilo prezrieť dôkladne krabice po starom otcovi plné listov a dokumentov. Na prekvapenie jeho i moje detailne dokumentovali jeden tajný ľúbostný príbeh židovského obchodníka zo Štiavnice. Obe knihy boli nápadom Alberta Marčiča. Chvilu som odolávala, ale napokon ma presvedčil napísať ich. Pevne verím, že sa nepomýlil vo výbere autora.

Ako prijali miestni obyvatelia a tí, ktorí sa odsťahovali, odhalovanie a uchovávanie spomienok na minulosť?

Štiavnica je také veľmi špecifické mesto. Nemyslím architektúrou a lokalitou, ale mentalitou. Pozná to každý „prindiš“, kto sem príde s nadšením nad krásou mesta i okolitej prírody a postupne odhaluje akési

podprahové nepriateľstvo voči čomukolvek inému či odinakial. Na jednej strane obrovské banícke ego a prehnaná adorácia často prispôsobenej minulosti, no na druhej strane ustrnutie v nemohúcnosti a neschopnosti vyriešiť jednoduché veci. Pridajte k tomu klesajúci počet obyvateľov a je vám jasne, že tu všetko vybavíte, iba ak ste správne nalkonený. To, čo kritizujeme v celej krajine v súčasnosti, sa v Štiavnickej deje dlhodobo. Po odsune vrstvy inteligencie v 1918 a v 1939-45, ktorá viedla mesto až dovedy pokrokovu, sa atmosféra zmenila. Silu ducha sa doposiaľ nepodarilo obnoviť v takom rozsahu ako kedysi a to vplýva na celkovú atmosféru v meste. V zásade som užasnutá a vďačná, keď zavíta na cintorín niekto miestny či si prečíta moju knihu. Teším sa z každého jedného mladého človeka, ktorý príde s učiteľom vypočuť si príbehy, hoci mnohí prídu z donútenia. Ale to vôbec nevaďí, nestalo sa mi, že by odtiaľ odchádzal niekto s túžbou hajlovať. A to je dôležité. Meniť každého

jedného človeka. Ide to pomaličky ale netreba to vzdávať. Osobne poznám mnohých bývalých neonacistov, ktorí sú dnes starostlivými otcami rodín a prehodnotili svoje postoje pod správnym vplyvom okolia. A každý jeden z nás by mal takéto okolie musíme rozširovať.

Aké sú vaše plány do blízkej budúcnosti?

Plány? Po rokoch slovenského vyšetrovateľského a súdnického marazmu, keď sme bojovali o opravu zle urobených omietok na budove Ciduk hadin, sme sa nedopracovali, samozrejme, k ničomu pozitívnemu. Ale objavila sa firma Baumit a Cech maliarov Slovenska, ktorí sa rozhodli pomôcť pri opätovnej oprave budovy. Začíname onedlho, tak nám držte všetky palce, aby sa to podarilo. Okrem toho ma čakajú nové sprevádzania na cintoríne a uvedenie tretej knihy do života a sú ešte plány, o ktorých nechcem hovoriť, ak som k nim nie blízko.

PA-PT

Foto: zidovskycintorinstiavnica.sk

Minulosť židovskej komunity v Banskej Štiavnici

Rozhovor s Beatou Rückschloss Nemcovou

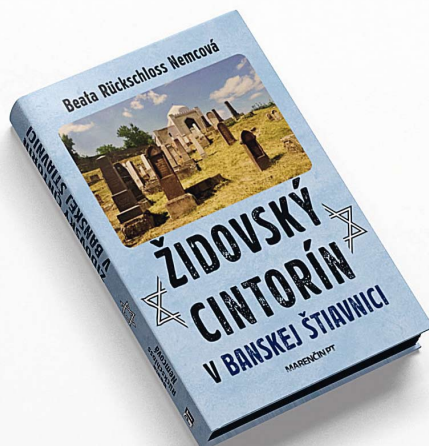
Povedať meno je to najmenej, avšak za každým menom sa skrýva čosi viac. To, čo človeka charakterizuje a čím ho rozoznávame od iných. U mňa to možno rozdeliť do troch kategórií: práca, charita a hobby. V tej pracovnej u mňa najviac rezonuje tlmočnicko-prekladateľská činnosť a trochu i pedagogická, hoci kedysi prevažovala. Práve tam bol môj začiatok dotýkania sa témy holokaustu, resp. života židovskej komunity v Banskej Štiavnici.

Z práce sa práve táto téma rýchlo prehupla do dobrovoľníckej činnosti pri oprave miestneho židovského cintorína. S tým súviseli stovky rôznych podujatí zameraných buď na propagáciu histórie židovskej obce alebo na vyzbieranie finančných prostriedkov na opravu cintorína. Aj som kedysi mala snahu ich spočítať, ale bolo ich toľko, že ma som to radšej nechala tak. Výstavy, koncerty, ochutnávky jedál, tematické večery, diskusie, festivaly... niektoré ešte pretrvávajú, iné som sa rozhodla už neorganizovať.

Ako ste sa začali zaoberať minulosťou židovskej komunity v Banskej Štiavnici a dedičstvom miestneho cintorína? Na aké zdroje ste sa mohli spoľahnúť počas výskumu? Miestny židovský cintorín má vlastnú webovú stránku na adrese <https://zidovskycintorinstiavnica.sk/>. Ako vznikla táto stránka?

Toto je veľmi častá otázka a ja som na ňu už naznačila odpoveď - veľmi dobre si pamätám ten moment, keď som v tom čase učila na Gymnázium Andreja Kmeťa v Banskej Štiavnici anglický jazyk. Je to predmet, ktorý nelimituje, o akých témach môžete diskutovať počas hodín. Práve naopak. Téma multikulturalizmu veľmi rýchlo ukázala, že takmer všetci študenti mali predsudky voči židovskej komunite, ba až antisemitské názory. Zarazilo ma to, pretože práve o Židoch mali najmenej informácií a o tých lokálnych už vôbec žiadne. A v živote žiadneho Žida ani nestretli. Názory ich rodičov či skôr starých rodičov sa preniesli na nich bez toho, že by čo i len na sekundu o nich zapochybovali. Nemohla som to iba tak prehliadnuť, začali sme s projektom Zmizelí susedé/Stratenní susedia, pátrali sme v archívoch, porovnávali, spisovali spomienky na židovskú komunitu a celkom prirodzene sme

sa dopracovali k tomu, že sa pokúsime čosi pozitívne urobiť s miestnym židovským cintorínom. Aj sme teda zvládli toho za prvý rok neuveriteľne veľa - od vyčistenia a dohľadania v lesoch pohodených náhrobkov po inštaláciu nových kovaných okien i brán. Pôvodne som si myslela, že je to ročný projekt. No, a vidíte, nejako som pri tom zostala už osemnásť rokov. Vlastne ani neviem, ako sa to prihodilo. Vždy prišlo do cesty niečo, čo mi nedovolilo odísť - raz sa objavil znenazdania potomok niektoej židovskej rodiny, inokedy bolo treba riešiť vandalské útoky, potom zasa čosi odpadlo... Je to však veľmi náročné, časovo i finančne. Nás nikto nepodporuje nejakou dotáciou, ktorá by zabezpečila aspoň základné opravy či údržbu. Toto je na tejto činnosti veľmi smutné a nepo-

chopiteľné. Teší ma však, že cintorín má pomerne veľa návštevníkov - ja im každý víkend od mája do septembra rozprávam príbehy o miestnej židovskej komunite a snažím sa zodpovedať na množstvo ich otázok. Nájdu sa aj takí, ktorí fyzicky pomôžu i takí, ktorí prišli pátrať po svojich predkoch, o ktorých existencii sa dozvedeli iba nedávno. A práve aj tu zohráva dôležitú úlohu internet i toľko zatracované sociálne siete. Všetci novoobjavení potomkovia sa o nás dozvedeli prioritne cez Facebook a následne i našu webovú stránku - musím však čestne priznať, že tej nevenujem až takú veľkú pozornosť, ale najlepším sa. Niekedy, keď mi ktosi neznámy napíše, musím si to trikrát prečítať, aby som uverila faktu, že sa znovu našiel potomok, ktorý doplní rodinnú skladačku.

Dnešná naša webka je vlastne nová, pretože tú starú nám „hackli“ a mali finančné nároky, ktoré by som nikdy z princípu nespĺnila. Nevadí, prvotné rozhorčenie sa pretavilo do krajšej webovej stránky, ktorá má aj väčšiu návštevnosť.

Pripravuje sa aj kniha o cintoríne, mohli by ste nám o tomto projekte povedať viac?

Áno, kniha o židovskom cintoríne je vlastne už hotová, graficky sa spracovávajú už len posledné detaily. Bude mojou treťou knihou k obdobnej téme. Prvá bola faktografická a trochu šitá horúcou ihlou. Druhá sa zameriava na príbehy ľudí, ktorí žili v období druhej svetovej vojny a boli priamo zasiahnutí besnením šíaleného davu. Je o tých, ktorí boli zavraždení ale aj o tých, ktorí prežili. Tretia je o generácii pred vojnou, je o tých, ktorí sú pochovaní práve na židovskom cintoríne v Banskej Štiavnici. Je aj o ich epitafoch na náhrobných kameňoch, o básňach, ktoré boli napísané na oslavu ich života či iba o skromnom nápise. Toto bol veru veľmi ťažký oriešok. Popasovali sme sa s už zvetranými nápismi, s jazykom, na ktorý už veľmi dávno jeho používatelia zabudli. No a samozrejme - s ich prekladom - spôsobom, ako preložiť mimoriadne špecifický a často neúplný text na náhrobku tak, aby bol zrozumiteľný pre bežného čitateľa a aby sme sa veľmi neodchýlili od jeho pôvodného významu. Hovorím v množnom čísle.

A to preto, lebo ja nie som prekladateľ z hebrejštiny, ale mám bohaté skúsenosti s rôznymi druhmi prekladu. Hebrejské nápisy doslova „ľúštili“ priatelia - rodili hovorcovia (literáti i historici) či prekladali dámy ako Rachel Hermannová. Želanie ostatných zostať nemenovaný budem však plne rešpektovať s hlbokou a úprimnou vďakou za mravenčiu prácu, ktorú odvedli. Musím skonštatovať, že rozumiem tomuto ich želaniu, pretože sama poznám, ako dokážu reagovať iní hoc i neprofesionálni „prekladatelia“. Toto však nie je súťaž v preklade. Toto je o odhalení posolstva, ktoré odovzali potomkovia svojmu príbuznému. Je to o oslednom geste lásky a spomienok, ktoré zostane navždy vytesané do kameňa. Po „hrubom“ preklade zasa nastúpila moja činnosť - učesať text, aby bol čitateľsky a sémanticky prijateľný.

Pokračovanie na strane 5.

Identita destabilizace a nejistoty

Rozhovor s Blankou Soukupovou

Pracuji na Západočeské univerzitě v Plzni, na Katedře antropologie a Katedře blízkovýchodních studií a na Univerzitě Karlově, na Fakultě humanitních studií, na Katedře historických věd. Mou specializací etnologky a historičky jsou kolektivní identity (především národní a národnostní, supraetnické); životní světy středoevropského města; nacionalismus a antisemitismus; etnologie rodiny; dějiny oboru etnologie; marginalizované skupiny obyvatelstva, a to od poloviny 19. století do současnosti.

V roce 2024 vyšla vaše kniha s názvem Identita destabilizace a nejistoty. Pre koho je táto kniha určená?

Kniha je určena nejen pro odborníky z humanitních oborů, ale i pro zájemce o moderní české a československé dějiny, pro studenty středních a vysokých škol, kteří chtějí pochopit mechanismy manipulace jednotlivých vrstev společnosti, příčiny vzestupu krajní pravice, nesystémových hnutí apod. Tyto otázky jsou velmi naléhavé i v současné společnosti.

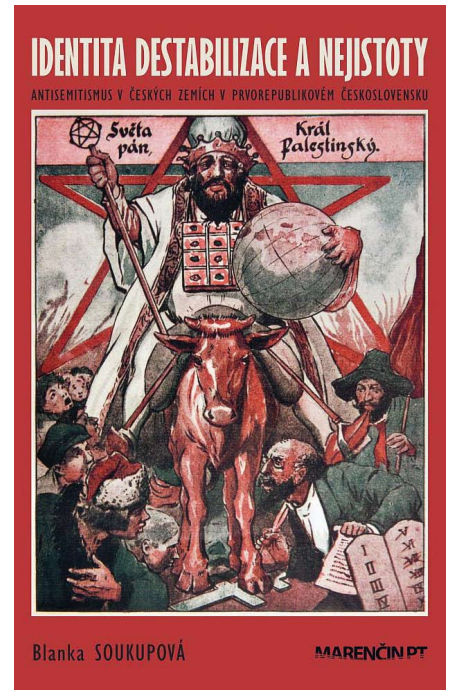
Prečo je dôležité, aby dnešný človek poznal situáciu antisemitizmu počas prvej Československej republiky?

Důležitost poznání prvorepublikových dějin pro současnost. Současná česká společnost se hlásí k tradicím první Československé republiky jako zlatému věku v dějinách našeho národa. Obdobné je to i u značné části slovenské společnosti a zcela samozřejmě u slovenské židovské společnosti. Slovinci jsou stále v českém veřejném mínění neoblíbenějšími „cizinci“ a naopak Češi vítězí u Slováků, slovenský zájem o českou kulturu je navíc pozornější a hlubší než český zájem o Slovensko. V každém případě je třeba zajímat

se o naši společnou cestu dějinami, včetně jejího prvního dvacetiletí, kdy demokratická česká veřejnost viděla ve Slovensku zemi s obrovským potenciálem demografickým, přírodním i kulturně historickým. V současnosti módní představy o Slovensku jako české kolonii, jež šíří i někteří antropologové, jsou z pohledu kritické historiografie zcela nepřijatelné. Navíc kniha o první republice je knihou o naší (z historického pohledu nedávné) minulosti a, chceme-li porozumět našemu současnému životu s jeho nadějami i těžkostmi, musíme se nutně obrátit k dějinám, protože vyložit současnost ze současnosti prostě nejde, i když se o to mnozí pokoušejí. Pozorný čtenář pak musí dojít k závěru, že český, slovenský a obecně evropský antisemitismus v období naší první republiky pracoval se stejnými narativy jako současní manipulátoři s lidskou naivitou, nevzdělaností, sociálně obtížnou situací. Stylizování do úlohy obrany vysokých hodnot (národa, národní kultury zbavené „cizáckých“ vlivů, tradiční rodiny, víry), vyzdvihování citu na úkor racionality, školy života na úkor vzdělanosti byly zbraněmi v rukou (nejen) prvorepublikových antisemitů a dnes jsou zbraněmi hybridní války; historie se rozplývá ve znovu poznávané přítomnosti.

Je v kniže nějaký příběh, který vás počas výskumu veľmi zasiahol?

Silným příběhem je sama historie první Československé republiky, která, přes řadu svých nedokonalostí, dokázala ve svých hranicích udržet až do konce září 1938 demokratický režim. Vzhledem k situaci v okolních státech to byl mimořádný výkon, jakkoliv nelze zastírat, že situace v severočeském a západočeském pohraničí se permanentně zhoršovala již ve třicá-

tých letech a v létě 1938 byla pro židovské obyvatelstvo zcela nesnesitelná. Svůj podíl (i když samozřejmě nikoliv rozhodující) na tom měla i vláda, která „zaspala“ a nedokázala včas využít masmédiu (především rozhlas) k šíření demokratické propagandy mezi českými Němci. Řadu drobnějších příběhů pak napsali svou pomocí ohroženému židovskému obyvatelstvu ti, kteří proti antisemitismu aktivně vystupovali, nebo pomáhali ve třicátých letech minulého století uprchlíkům z Německa a Rakouska. První republika je však také fascinujícím příběhem židovské oddanosti státnímu útvaru, v který zdaleka ne všichni Židé na konci října 1918 věřili. Dnes je však v židovském povědomí zlatým věkem.

Kde si môžu záujemcovia knihu zakúpiť?

Knihu vydalo bratislavské nakladatelství MARENČIN PT, které má vynikající distribuční síť nejen do slovenských, ale i rakouských a českých knihkupectví. Online je možné zakoupit knihu v KOSMASu.

PA-PT

Séderový večer v Komárne

V Menháze sme sa zišli 13. apríla, počas druhého sviatočného večera, aby sme si v rámci séderového večera spoločne porozprávali príbeh úteku našich predkov z Egypta. Oslava Pesachu začala v synagóge, predmodlitelom a sprievodcom počas večera bol aj v tomto roku Mihály Riszovannij.

Po večernej modlitbe sme zasadli za prestréty stoly v sále Zoltána Wallensteina, aby sme si po Hagade pripomenuli útek našich predkov z faraónovej ríše. Séderové misy a kóšer večeru nám priviezli z Budapešti. Dozvedeli sme sa, čo všetko je na tanieri a v sprievode požehnaní sme skonsumovali tra-

dičné jedlá. Po polievke s macesovými haluškami, pečenom moriakovi a macesovej torte sme pokračovali v rozprávání príbehov. V sále určenej pre zhromaždenia obce, sme sa zišli a spolu oslavovali vyše šesťdesiaty.

Ďakujeme všetkým, ktorí pomohli pri príprave a realizácii podujatia!

PA

Vlámanie do Menházu

Začiatkom apríla tohto roka, večer o 22. hodine, násilne vnikli do budovy Menházu dve osoby prechádzajúce Eötvösovou ulicou. Poškodili vstupnú bránu a niekoľko vnútorných dverí. Nepozvaní návštevníci strávili v budove niekoľko minút, čo však, žiaľ, stačilo na to, aby si z dielne cukrárne, ktorá v budove funguje, odniesli cenné predmety. Bezpečnostná služba dorazila na miesto do desiatich minút od spustenia alarmu, ale páchatelia už boli preč. Vďaka záznamom z bezpečnostných kamier ich zadržali na železničnej stanici v Komárne. Maďarské orgány odovzdali páchatelov slovenským kolegom. Vedenie obce analyzovalo neočakávanú situáciu a prijalo opatrenia na posilnenie bezpečnosti Menházu.

Pamätný deň holokaustu v Győri

Dňa 16. apríla pri príležitosti Dňa pamiatky obetí holokaustu v Maďarsku usporiadať nadácia Mensch v győrskej synagóge podujatie, na ktorom si skupiny školákov pripomenuli udalosti holokaustu krátkymi videofilmami. Témou snímok boli kamene zmiznutých, ktoré sa nachádzajú na verejných priestranstvách. Bolo nám ctou, že aj žiaci zo Základnej školy na Ulici Komenského v Komárne sa na podujatí zúčastnili skrátenou verziou svojho dokumentárneho filmu Kam vedú kamene? Prácu žiakov, ktorú vytvorili spolu s učiteľom Jánom Makovníkom, premietli mimo súťaže ako prvú. Diváci si mohli pozrieť ďalšie tri filmy. V rámci dojímavej spomienky odzneli piesne, básne a spomienky. Okrem miestnej obce sa na podujatí zúčastnili aj predstavitelia židovských náboženských obcí z Nových Zámkov, Dunajskej Stredy a Komárna.

PZs

Navštívila nás americká výskumníčka

Dňa 13. apríla 2025, pred večerným séderom, navštívila našu obec Dr. Amy Carney (Pennsylvania State University), ktorá je v súčasnosti štipendistkou Fulbrightovo štipendia vo Viedni a venuje sa výskumu rodiny Friedovcov. História tejto rodiny sa spája s Komárnom. Odborníčka navštevuje obce, v ktorých rodina Friedovcov v priebehu storočí strávila viac či menej času. V Menháze výskumníčku sprevádzal programový koordinátor Dr. András Paszternák. Prezrela si synagógu, Mikromúzeum Ármina Schnitzera a archívne dokumenty spojené s jej výskumom. Amy s nami zostala aj počas séderového večera. Ďakujeme jej za návštevu!

PA

Žiadame Vašu podporu

Vážení čitatelia! Prosíme Vás, aby ste podľa Vašich možností podporovali programy ŽNO v Komárne, ako aj vydávanie Spravodaja, údržbu budov a obnovu cintorína.

Poukázanie peňazí z územia SR:

26384962/0900 – Slovenská sporiteľňa

Poukázanie peňazí zo zahraničia:

Adresa: Židovská náboženská obec v Komárne, Eötvösa 15, 94501 Komárno, Slovakia

IBAN: SK060900000000026384962 SWIFT: GIBASKBX

Adresa banky: Slovenská sporiteľňa, Palatínova 33, 94501 Komárno

Nástenka krátke správy

Činnosť ŽNO v Komárne, Klubu Shalom a vydávanie Spravodaju podporili: MUDr. Daniela Hanzlíková, MUDr. Ferenc Balázs, Dezső Jakobovits (Győr), manželia Gárdosovi (Budapest) a anonymní darcovia. Ďakujeme!

Našu obec oslovila Slovenská únia židovskej mládeže, v blízkej budúcnosti plánujú návštevu Komárna.

Zasadnutie vedenia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí v Slovenskej republike sa konalo 2. apríla v zrekonštruovanej seneckej synagóge. Našu obec zastupoval jej predseda Anton Pasternák. Na zasadnutí schválili účtovnú závierku za rok 2024 a rozpočet na rok 2025. Diskutovali aj o financovaní náboženských obcí. Vedenie Zväzu zvolilo nové kuratóriá Dokumentačného strediska holokaustu a Nadácie EZRA.

Na žiadosť Ústredného zväzu židovských náboženských obcí prispeje každá náboženská obec minimálne sumou 1500 EUR na výdavky slovenskej delegácie na Letnej makabiade. Naša obec svoj príspevok už poukázala.

Každý z našich súvercov obdržal pred sviatkom Pesach tradičný maces, múčku a víno.

Sústavne vypracovávame ďalšie žiadosti o dotácie. Veríme, že naše úspešné projekty umožnia ďalší rozvoj komunitného života našej obce.

Spravodajca – mesačník ŽNO v Komárne, založené v roku 5756. (1996), **šéfredaktor**: Tamás Paszternák (tamas.paszternak@menhaz.sk), András Paszternák (andras.paszternak@menhaz.sk), **spolupracovníci**: Magda Saláth, Mgr. Ferenc Piczek, **grafická úprava**: Richard Saláth, **jazyková korektúra**: Zsuzsanna Paszternákné Kertész (Komárno), Katarína Potoková (Nitra), **tlač**: Nec-arte Kft., Komárno, **adresa ŽNO**: Židovská náboženská obec, Eötvösa 15, 945 01 Komárno, Slovakia, tel.: 00421/35/7731-224, **e-mail**: kile@menhaz.sk, **tel./fax**: 00421/35/7725-355. **Registračné číslo**: EV 3424/09. **ISSN** 1337-091x. **IČO**: 34073400. **Periodikum je nepredajné.**

SPRAVODAJKA

APRÍL 2025 – ADAR-NISSAN 5785.

MESAČNÍK ŽNO V KOMÁRNE

XXIII. REG. ROČNÍK. 4. ČÍSLO, 347. ČÍSLO

SPOMIENKY NA ŽIDOVSKÉ DEDIČTVO V BANSKEJ ŠTIAVNICI

SÉDEROVÝ VEČER

„V Menháze sme sa zišli 13. apríla, počas druhého sviatočného večera, aby sme si v rámci séderového večera spoločne porozprávali príbeh...“

3

IDENTITA

„Kniha je určená nejen pro odborníky z humanitních oborů, ale i pro zájemce o moderní české a československé dějiny...“

3

BANSKÁ ŠTIAVNICA

„...Meniť každého jedného človeka. Ide to pomaličky ale netreba to vzdávať. Osobne poznám mnohých bývalých neonacistov...“

4

Deň otvorených dverí v synagóge

Židovská náboženská obec v Komárne sa aj v tomto roku pripája k sérii podujatí Komárňanských dní. **V nedeľu, dňa 4. mája od 15. do 17. hodiny** očakávame každého záujemcu v zrekonštruovanej synagóge. Návštevníci spoznajú históriu budovy a budú môcť nahliadnuť do tajov staviteľstva a stavby synagóg. Celú ponuku podujatí spoločného sviatku dvoch miest nájdete tu: <https://www.komarominapok.sk/>

Rozlúčka s výstavou

Výstava výtvarníčky Miriam Neiger-Fleischmann Písmená z ohňa, inštalovaná v Návštevnom centre Dedičstvo Brigetia v Komárome, bude ukončená **v utorok 29. apríla o 17. hodine**. Na podujatí s názvom Korene a ovocie – medzi Komárnom a Jeruzalemom – sa s umelkyňou bude rozprávať historička Ildikó Bajcsi. Účinkovať bude László Gál a Júlia Molnár Gál. Múzeum Györgya Klapku každého srdečne očakáva!

Deväť kufrov v Jókaiho divadle

Pod taktovkou Židovskej náboženskej obce v Komárne sa v Jókaiho divadle v Komárne, v Štúdiu Gézu Benkóho dňa **26. mája 2025 o 18. hodine** uskutoční predstavenie hry komárňanského rodáka Bélu Zsolta s názvom Deväť kufrov.

Vstup voľný, avšak podmienený registráciou. Do 15. mája na adrese kile@menhaz.sk sa môžete prihlásiť.

Pozvánka na Deň martýrov

Židovská náboženská obec v Komárne touto cestou pozýva každého humánne zmýšľajúceho človeka na pietny akt pri príležitosti 81. výročia deportácie židovského obyvateľstva z Komárna a okolia. Spomienková slávnosť sa uskutoční **v nedeľu 8. júna 2025 o 10.30 hodine** v komárňanskom židovskom cintoríne (Ulička Zlatého muža 1).

Slávnostný prejav prednesie hlavný rabin dr. Róbert Frölich. O 12. hodine spoločne zapálime sviečky pri pamätníku obetiam holokaustu v synagóge (Menház, Eötvösöva ulica 15.).

Spomínajme spolu!

